

Турската музика от България през изследователския поглед на Николай Кауфман

*Румяна Маргаритова**

Резюме: Статията разглежда един по-слабо изследван аспект от научното наследство на Николай Кауфман – неговите проучвания върху турската музика от България, ситуирани в контекста на теоретичните му разработки, изследователските подходи и използвания теренен материал. Изложението проследява и тематично структурира неговия принос в четири основни направления: 1) Музиката на българските турци в съпоставка с музикалния фолклор на българите мюсюлмани; 2) Музиката на българските турци в темата за оплакванията от България; 3) Влияние на турската музика върху българската селска и градска фолклорна песен; и 4) Турската музика от България в историческа перспектива. Опирайки се на публикации и архивни материали, настоящият обзор цели не само да очертае познанията на Кауфман по темата – изцяло формирани върху личния му теренен опит, – но и да разкрие широтата на неговите изследователски търсения, както и характерната за него детайлност и прецизност при прилагането на аналитичните и съпоставителните методи на сравнителното музикознание.

Ключови думи: *Николай Кауфман, турска музика от България, сравнително музикознание, диван на Ашик Йомер*

* Гл. ас. д-р Румяна Маргаритова – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: rumiana_margaritova@yahoo.com

Студията е резултат от изпълнението на проект BG16RFPR002-1.014-0011 „Устойчиво развитие на Център за върхови постижения „Наследство БГ“, финансиран по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG16RFPR002-1.014 „Устойчиво развитие на Центрове за върхови постижения и Центрове за компетентност, в т.ч. и на конкретни инфраструктури или техни обединения от Национална пътна карта за научна инфраструктура“.

Литература / Bibliography

Бюксеншютц, Улрих (2000). Малцинствената политика в България. Политиката на БКП към евреи, роми, помаци и турци 1944 – 1989. София: IMIR, 2000 [Büchsenschütz, Ulrich. Maltsinstvenata politika v Bulgaria. Politikata na BKP kam evrei, romi, pomatsi i turtsi 1944 – 1989. Sofia: IMIR, 2000].

Влаева, Иванка (2022). Традиционни общности и архивни документи. Музика на мюсюлмани в България. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2022. [Vlaeva, Ivanka (2022). Traditsionni obshtnosti i arhivni dokumenti. Muzika na myusyulmani v Bulgaria. Blagoevgrad: UI “Neofit Rilski”, 2022].

Граматикова, Невена (2011). Неортодоксалният ислям в българските земи. Минало и съвременност. София: Гутенберг, 2011 [Gramatikova, Nevena (2011). Neortodoksalniyat islyam v balgarskite zemi. Minalo i savremennost. Sofia: Gutenberg, 2011].

Дамянов, Никола (2003). Николай Кауфман. Богат съм с духовното наследство. Големият фолклорист в разговор с Никола Дамянов. – В: *Дума*, XIII, 182, 9 август 2003, с. 11 [Damyanov, Nikola (2003). Nikolay Kaufman. Bogat sam s duhovnoto nasledstvo. Golemiyat folklorist v razgovor s Nikola Damyanov. – In: *Дума*, XIII, 182, 9 август 2003, s. 11].

Кауфман, Николай (1960). Народните песни от Смолянско и Маданско. – В: *Известия на Института за музика*, 7, 1960, с. 79 – 208 [Kaufman, Nikolay (1960). Narodnite pesni ot Smolyansko i Madansko. – In: *Izvestiya na Instituta za muzika*, 7, 1960, s. 79 – 208].

Кауфман, Николай (1962). Песните на българите мохамедани. – В: *Известия на Института за музика*, 8, 1962, с. 13 – 111 [Kaufman, Nikolay (1962). Pesnite na balgarite mohamedani. – In: *Izvestiya na Instituta za muzika*, 8, 1962, s. 13 – 111].

Кауфман, Николай (1963а). Обредните песни на българите мохамедани. – В: *Известия на Института за музика*, 9, 1963, с. 5 – 71 [Kaufman,

Nikolay (1963a). Obrednite pesni na balgarite mohamedani. – In: *Izvestiya na Institutata za muzika*, 9, 1963, s. 5 – 71].

Кауфман, Николай (1963б). Песните на малоазийските българи. – В: *Известия на Института за музика*, 9, 1963, с. 73 – 108 [Kaufman, Nikolay (1963b). Pesnite na maloaziyskite balgari. – In: *Izvestiya na Institutata za muzika*, 9, 1963, s. 73 – 108].

Кауфман, Николай (1967). Музикалният фолклор на шпаньолските (сефарадските) евреи в България. – В: *Известия на Института за музика*, 12, 1967, с. 231 – 267 [Kaufman, Nikolay (1967). Muzikalniyat folklor na shpanyolskite (sefaradskite) evrei v Bulgaria. – In: *Izvestiya na Institutata za muzika*, 12, 1967, s. 231 – 267].

Кауфман, Николай (1968). Български градски песни. София: БАН, 1968 [Kaufman, Nikolay. Balgarski gradski pesni. Sofia: BAS, 1968].

Кауфман, Николай (1969). Песни на българите мохамедани от Родопите. – В: *Родопски сборник*, 2, 1969, с. 41 – 125 [Kaufman, Nikolay (1969). Pesni na balgarite mohamedani ot Rodopite. – In: *Rodopski sbornik*, 2, 1969, s. 41 – 125].

Кауфман, Николай (1976). Българската сватбена песен. София: Музика, 1976 [Kaufman, Nikolay (1976). Balgarskata svatbena pesen. Sofia: Muzika, 1976].

Кауфман, Николай (1983). Музикален фолклор и история. – В: *Българско музикознание*, 1983, № 3, с. 57 – 66 [Kaufman, Nikolay (1983). Muzikalen folklor i istoriya. – In: *Bulgarian Musicology*, 1983, № 3, s. 57 – 66].

Кауфман, Николай (1995). Евреите и балканската градска песен. – В: *Български фолклор*, 1995, № 5, с. 9 – 25 [Kaufman, Nikolay (1995). Evreite i balkanskata gradska pesen. – In: *Bulgarian Folklore*, 1995, № 5, s. 9 – 25].

Кауфман, Николай (1998). Турската, българската и еврейската градска песен от средата на XIX век. – В: *Турският фолклор в България*. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 1998, с. 234 – 246 [Kaufman, Nikolay. Turskata, balgarskata i evreyskata gradska pesen ot sredata na XIX vek. – In: *Turskiyat folklor v Bulgaria*. Shumen: UI „Episkop Konstantin Preslavski“, 1998, s. 234 – 246].

Кауфман, Николай (2003). 1500 български градски песни. Т. 3. Революционни, воински, училищни, политически, разни 1842 – 1944. Варна: Славена, 2003 [Kaufman, Nikolay (2003). 1500 balgarski gradski pesni. T. 3. Revolyutsionni, voinski, uchilishtni, politicheski, razni 1842 – 1944. Varna: Slavena, 2003].

Кауфман, Николай (2005). 1500 български градски песни. Т. 1. Лирични и любовни 1842 – 1918. Варна: Славена, 2005 [Kaufman, Nikolay (2005). 1500 balgarski gradski pesni. T. 1. Lirichni i lyubovni 1842 – 1918. Varna: Slavena, 2005].

Кауфман, Димитрина, Николай Кауфман (1988). Погребални и други оплаквания в България. София: БАН, 1988 [Kaufman, Dimitrina, Nikolay Kaufman (1988). Pogrebalni i drugi oplakvaniya v Bulgaria. Sofia: BAS, 1988].

Кауфман, Димитрина, Николай Кауфман (2003). Оплаквания на покойници у някои другоезични групи в България. – В: *Български фолклор*, 2003, № 1, с. 12 – 26 [Kaufman Dimitrina, Nikolay Kaufman. Oplakvaniya na pokoynitsi u nyakoi drugoezichni grupi v Bulgaria. – In: *Bulgarian Folklore*, 2003, № 1, s. 12 – 26].

Кацарова, Райна (1973). Балкански варианти на две турски песни. – В: *Известия на Института за музикознание*, 16, 1973, с. 115 – 133 [Katsarova,

Raina. Balkanski varianti na dve turski pesni. – In: *Izvestiya na Institutata za muzikoznanie*, 16, 1973, s. 115 – 133].

Маргаритова, Румяна (2016). Музикантът (закир / Имам Джафер) в културата на алевиите и бекташите от Кърджалийско. – В: *Български фолклор*, 2016, № 2, с. 142 – 161 [Margaritova, Rumiana (2016). Muzikantat (zakir / Imam Safer) v kulturata na aleviite i bektashite ot Kardzhaliysko. – In: *Bulgarian Folklore*, 2016, № 2, s. 142 – 161].

Маргаритова, Румяна (2018). Изследвания върху „малцинствената“ музика в Института за музика / Института за музикознание при БАН (1950 – 1988). – В: *Българско музикознание*, 2018, № 3, с. 32 – 40 [Margaritova, Rumiana (2018). *Izsledvaniya varhu „maltsinstvena“ muzika v Institutata za muzika / Institutata za muzikoznanie pri BAN (1950 – 1988)*. – In: *Bulgarian Musicology*, 2018, № 3, s. 32 – 40].

Найденова, Горица (2024). Теренна работа с кинокамера и научна методология в етномузикологията през 50-те и 60-те години на XX век в САЩ и Западна Европа. – В: *Българско музикознание*, 2024, № 4, с. 22 – 50 [Naydenova, Goritza (2024). *Terenna rabota s kinokamera i nauchna metodologiya v etnomuzikologiyata prez 50-te i 60-te godini na XX vek v SASht i Zapadna Evropa*. – In: *Bulgarian Musicology*, 2024, № 4, s. 22 – 50].

Тончева, Веселка (2005). Фолклористът Николай Кауфман. София: АИ „Марин Дринов“, 2005 [Toncheva, Veselka (2005). *Folkloristat Nikolay Kaufman*. Sofia: AI „Marin Drinov“, 2005].

Güler, Emirhan (2025). Türk halk müziğinde divan türü: Adıyaman divanı üzerine bir inceleme. – In: *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 8 (1), 2025, s. 454 – 474. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4529226> (19.08.2025).

Karahan, Abdülkadir (1991). Âşık Ömer. – In: *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 3. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991. <https://islamansiklopedisi.org.tr/asik-omer> (19.08.2025).

Reinhard, Kurt (1980). Turkey. – In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Vol. 19. London: Macmillan, 1980, pp. 165 – 179.

Şenel, Süleyman (1988). Ağıt. – In: *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 1. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988, s. 472 – 473. <https://islamansiklopedisi.org.tr/agit> (19.08.2025).

Şenel, Süleyman (1994). Divan. – In: *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 9. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994. <https://islamansiklopedisi.org.tr/divan-musiki> (19.08.2025).

Uludağ, Süleyman (1988). Ağıt. – In: *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 1. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988. <https://islamansiklopedisi.org.tr/agit#1> (19.08.2025).

Uzun, Mustafa İsmet (2000). İlâhi. – In: *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilahi> (19.08.2025).

Архивни източници / Archival sources

АИИИЗк МФА (Архиви на ИИИЗк, Музикалнофолклорен архив), п. 95, № 1034; п. 112, № 1131; п. 146, № 1675; п. 148, № 1756, 1765; п. 149, № 1806; п. 173, № 2260; п. 246, № 4155; п. 269, № 4913 – 4918; МЛ НК115.2.36.04 [AIAS FMA (Archives IAS – Folkmusic Archive), p. 95, № 1034; p. 112, № 1131; p. 146, № 1675; p. 148, № 1756, 1765; p. 149, № 1806; p. 173, № 2260; p. 246, № 4155; p. 269, № 4913 – 4918; ML NK 115.2.36.04].

АИФ (Архив на Института за фолклор), VIII № 28 [AIF (Archives of the Institute of Folklore), VIII № 28].

НА – БАН (Научен архив на БАН), ф. 83, оп. 1, а.е. 77; оп. 3, а.е. 28; оп. 4, а.е. 55; [SA – BAS (Scientific Archives of BAS), f. 83, op. 1, a.e. 77; op. 3, a.e. 28; op. 4, a.e. 55].